

Instytut Pamięci Narodowej - Kielce

<https://kielce.ipn.gov.pl/kielce/aktualnosci/249540,Jakie-prawo-taki-czyn-O-Polakach-ratujacych-Zydow-w-czasie-II-wojny-swiatowej-wy.html>
27.10.2026, 23:36

Jakie prawo - taki czyn. O Polakach ratujących Żydów w czasie II wojny światowej - wykład dr. Tomasza Domańskiego

- Miarą człowieka, naszego jestestwa jest miłość do drugiej osoby. Ale czy wolno nam nasze współczesne rozumowanie odnieść do sytuacji okupacyjnej? - od tego pytania swoje wystąpienie zaczął dr Tomasz Domański z Referatu Badań Historycznych Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach. Nasz historyk w czwartek (22 października), w Muzeum Diecezjalnym w Kielcach wygłosił wykład pod tytułem „Jakie prawo - taki czyn. O Polakach ratujących Żydów w czasie II wojny światowej”.

22.10.2026

[Akcja „Reinhardt” II Wojna Światowa relacje polsko-żydowskie](#)

Dr Tomasz Domański na wstępie zwrócił uwagę na pułapkę interpretacyjną, w myśl której za pomocą współczesnych norm próbuje się analizować i oceniać ludzkie postawy z czasów totalitarnej okupacji niemieckiej.

- W moim odczuciu, w perspektywie historycznej jest to daleko idący błąd. Niestety często się tak dzieje, a wynika to stąd, że badaniami relacji polsko-żydowskich, kontekstem pozytywnym i negatywnym coraz mniej zajmują się historycy, a coraz więcej filozofowie, etnografowie, kulturoznawcy. Oczywiście nie można odmówić każdej z tych osób specjalizacji we własnej dziedzinie, ale każda z nich inaczej patrzy na przeszłość, a inaczej patrzy historyk – podkreślił.

Punktem wyjścia do rozważań był dokument sprzed 85 lat, trzecie rozporządzenie o ograniczeniach pobytu z 15 października 1941 r., wydane przez Niemców na terenie Generalnego Gubernatorstwa. Nakładało sankcje, które okupant bezwzględnie stosował – w tym karę śmierci dla Żydów opuszczających teren getta i dla Polaków udzielających Żydom schronienia.

Odpowiedzialność za ukrywanie Żyda ponosili nie tylko właściciele lokali, lecz także wszystkie osoby znajdujące się w lokalu w czasie rewizji, czyli na ogół rodzina ukrywającego. Zwłaszcza we wsiach Niemcy stosowali jeszcze dalej idącą zasadę odpowiedzialności zbiorowej, karząc za ukrywanie Żydów również sąsiadów ukrywającego. Sankcje policyjne ponoszono nawet za sam fakt przemilczenia informacji na temat ukrywających się.

Mimo to spora grupa Polaków, z różnych względów, m.in. religijnych i humanitarnych, z powodu współczucia oraz dzięki dużej odwadze cywilnej, brała udział w ratowaniu osób narodowości żydowskiej. Najczęściej była to pomoc doraźna, jednorazowa, wynikająca z potrzeby chwili, jak np. wskazanie drogi ucieczki przed obławą czy obdarowanie jedzeniem.

Wystąpienie było poparte przykładami.

Zachęcamy do obejrzenia:

Wykład dr. Tomasz Domańskiego zainaugurował piątą edycję Akademii Wiara-Kultura-Nauka, którą realizuje Muzeum Diecezjalne w Kielcach. Odsłonie, która będzie się odbywała w roku 2026/2027, przyświecają słowa św. Augustyna: „Pragnijcie zatem Boga, a będziecie szczęśliwi”.

Dowiedz się więcej:

- [Tomasz Domański, „Polacy ratujący Żydów. Kilka historii odważnych ludzi”](#)
- [Tomasz Domański, „Mieszkańcy wsi zamordowani i represjonowani za pomoc Żydom”](#)
- [Martyna Grądzka-Rejak, Aleksandra Namysło, „Pomoc Żydom karana śmiercią. Zarys niemieckich przepisów okupacyjnych na obszarze Europy”](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Kielce

Kielce

II wojna światowa

Wykład